
DELEGATURA RZĄDU RP NA KRAJ 1940-1945 (2/1325)

Znajdujący się w zasobie Archiwum Akt Nowych zespół akt Delegatury Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Kraj liczy 515 jednostek archiwalnych (z czego 457 jest zinwentaryzowanych) z lat 1940-1945, co stanowi około dziewięć metrów bieżących akt.

W skład zespołu wchodzi akta komórek organizacyjnych Delegatury Rządu: Biura Prezydialnego (57 teczek), Biura Delegata (10 teczek); departamentów: Spraw Wewnętrznych (74 teczki), Informacji i Prasy (216 teczek), Sprawiedliwości (2 teczki), Przemysłu i Handlu (8 teczek), Rolnictwa (5 teczek), Oświaty i Kultury (3 teczki), Pracy i Opieki Społecznej (4 teczki), Skarbu (2 teczki), Komunikacji (2 teczki), Robót Publicznych i Odbudowy (1 teczka), Likwidacji Skutków Wojny (2 teczki), Obrony Narodowej (1 teczka); sekcji: Spraw Zagranicznych (20 teczek) i Finansowej (3 teczki); Rady Pomocy Żydom (2 teczki) i Rady Narodowościowej (3 teczki) oraz delegatów okręgowych na miasto Warszawę (26 teczek) i województwa - białostockie (2 teczki), kieleckie (2 teczki), krakowskie (5 teczek), lubelskie (2 teczki), rzeszowskie (1 teczka), wileńskie (1 teczka) i wołyńskie (3 teczki).

Materiały Biura Delegata (z lat 1940-1945) tworzą notatki, opracowania i referaty, zgromadzone w toku bieżącej pracy Delegata i niezbędne do podejmowania przez niego stosownych decyzji. Dotyczą one różnorodnej problematyki - m.in. sytuacji wewnętrznej i polityki zagranicznej państw Bliskiego i Środkowego Wschodu oraz Europy Zachodniej, przebiegu kampanii wrześniowej 1939r., kształtowania się polskich granic państwowych na przestrzeni wieków, stosunków polsko-radzieckich, obrazu stosunków narodowościowych i polityki kulturalnej w przedwojennej Polsce, aktualnej sytuacji międzynarodowej, sytuacji panującej na okupowanych ziemiach polskich, gospodarki światowej. Akta Departamentu Spraw Wewnętrznych z okresu 1940-1945 obejmują m.in. rozkazy, okólniki, instrukcje, tezy, uwagi, projekty dekretów w sprawach budowy aparatu państwowego i organów bezpieczeństwa w warunkach okupacji kraju i po jego wyzwoleniu, analizy i opracowania ogólne i problemowe. Najliczniej zachowane są w zespole akta Departamentu Informacji i Prasy z lat 1940-1945. Ich treść stanowią m.in. materiały organizacyjne Departamentu (zarządzenia, obwieszczenia, instrukcje, sprawozdania, preliminarze budżetowe, korespondencja), raporty, biuletyny informacji bieżącej, meldunki i komunikaty o sytuacji międzynarodowej i o wydarzeniach w kraju (polityka administracyjna, kulturalna i gospodarcza oraz terror okupanta, działania ruchu oporu i stronnictw politycznych, nastroje społeczeństwa, położenie i działalność mniejszości narodowych i ich organizacji), teksty audycji radiowych z prowadzonego nasłuchu, przeglądy prasy. Uzupełniają tę grupę archiwaliów liczne opracowania i referaty analityków Departamentu. Archiwalia pozostałych departamentów Delegatury Rządu zachowały się w stanie szczątkowym. Są to m.in. sprawozdania organizacyjne, teksty rozporządzeń i przeglądy ustawodawstwa okupacyjnego, założenia kodeksu moralności obywatelskiej z lat 1941-1943 Departamentu Sprawiedliwości; wskazówki dla prowadzących tajne nauczanie, sprawozdania i raporty o stanie oświaty, wytyczne organizacji polskiego szkolnictwa w okresie powojennym, raporty sytuacyjne o stratach materialnych kultury polskiej (w archiwach, bibliotekach, instytucjach naukowo-badawczych, muzeach) i o stratach osobowych wśród twórców - jako pozostałość aktowa Departamentu Oświaty i Kultury (z okresu 1941-1944); instrukcje i wytyczne dla pracowników aparatu opieki społecznej, sprawozdania z akcji pomocy socjalnej, raporty o sytuacji materialnej ludności polskiej w warunkach okupacji, dane o kosztach utrzymania (z lat 1941-1944), opracowane przez Departament Pracy i Opieki Społecznej; z kolei materiały Rady Pomocy Żydom z okresu 1942-1944 zawierają m.in. sprawozdania z działalności Rady, sprawozdania z rozdziału pomocy finansowej dla ludności żydowskiej, raporty o sytuacji panującej w gettach oraz niemieckich akcjach ich likwidacji. Z akt jednostek terenowych Delegatury Rządu najliczniejszą grupę stanowią materiały Okręgowego Delegata Rządu RP na m.st. Warszawę z okresu Powstania Warszawskiego, kiedy to na obszarach kontrolowanych przez powstańcze oddziały pracownicy Delegatury mogli prowadzić jawne działania. Są to m.in. rozkazy, zarządzenia, okólniki i instrukcje - przeważnie w kwestiach kwaterunkowych i aprowizacyjnych, preliminarze budżetowe, kwity kasowe, kartoteki materiałowe, sprawozdania sytuacyjne oraz serwisy informacyjne. Akta pozostałych jednostek terenowych zachowane są w omawianym zespole fragmentarycznie bądź szczątkowo.